

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่เทคโนโลยีการศึกษาได้รับการยอมรับให้เป็นศาสตร์เอกเทศในวิชาชีพศึกษาศาสตร์เมื่อประมาณกว่า 50 ปีที่ผ่านมา วิชาชีพเทคโนโลยีการศึกษาได้ก้าวหน้าและขยายขอบเขตออกไปอย่างกว้างขวาง ทั้งความก้าวหน้าทางวิชาการ การวิจัยและการศึกษาค้นคว้า รวมทั้งมีการขยายขอบเขตความรับผิดชอบไม่เพียงแต่การใช้และผลิตสื่อเท่านั้น แต่รวมทั้งที่นำเอาหลักการของวิธีระบบ (Systematic Approach) มาใช้ในการศึกษา (ชัยยงค์ พรหมวงศ์ 2531 : 5)

ดังจะเห็นได้จากความหมายของคำว่า "เทคโนโลยีการศึกษา" ซึ่งหมายถึงศาสตร์ที่ว่าด้วย วิธีการทางการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์กายภาพ และพฤติกรรมศาสตร์ซึ่งเน้นระบบการนำวิธีการมาปรับปรุง ออกแบบการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและความเชื่อในทฤษฎีการศึกษา ที่จะผ่านการวิเคราะห์การใช้เครื่องมือและวัสดุต่าง ๆ ประกอบกันเป็นระบบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ (Carter V. Good 1973 : 592 , Galbrath 1972 : 72 , Gagne and Briggs 1979 : 20 ชัยยงค์ พรหมวงศ์ 2523 : 16)

เทคโนโลยีการศึกษาจึงเปรียบเสมือนสะพานเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎี (วิชาการ) และการปฏิบัติ (การจัดการ หรือการบริหาร) ในทางการศึกษา รวมทั้งมีบทบาทเป็นสื่อกลางในกระบวนการเรียนการสอน เพราะการเรียนรู้เป็นกระบวนการสันนิเวทนาการ (Two way Communication) (ชัยยงค์ พรหมวงศ์ 2523 : 40)

ด้วยเหตุนี้ งานทางเทคโนโลยีการศึกษาจึงย่อมต้องการบุคลากรที่มีความสามารถเฉพาะด้านมาปฏิบัติดำเนินงาน โดยต้องเป็นนักจัดระบบการสอน นักออกแบบ นักพัฒนา

การเรียนการสอนเพื่อทำหน้าที่จัดระบบการสอนให้มีผลดี ตามความสามารถและความถนัดของผู้เรียน (ชัยยงค์ พรหมวงศ์ 2529 : 170) นักเทคโนโลยีการศึกษาจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการประยุกต์สื่อต่าง ๆ เพื่อใช้ให้เหมาะกับเนื้อหาและหลักสูตร รู้จักริเคราะห์สื่อ ออกแบบการใช้ การผลิตตลอดจนการให้คำแนะนำการใช้สื่อให้กับผู้อื่นได้ (สันต์ วรศิริ 2524 : 35)

สมาคมสื่อสารและเทคโนโลยีการศึกษาแห่งสหรัฐอเมริกา (Association for Education Communication and Technology 1977 : 35) ได้กล่าวถึง บทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบของนักเทคโนโลยีการศึกษาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การบริหารหน่วยงาน (Organization Management)
2. การบริหารบุคคล (Personal Management)
3. การวิจัย (Research)
4. การออกแบบ (Design)
5. การผลิต (Production)
6. การประเมินผลและเลือกใช้ (Evaluation & Selection)
7. การให้การสนับสนุนและการจัดหา (Support & Supply)
8. การใช้ (Utilization)
9. การเผยแพร่ (Dissemination)

สุวิมล วัชรากัย (2524 : 40) ได้กล่าวถึง บทบาทของผู้เชี่ยวชาญทางสื่อการสอนซึ่งเป็นผู้ที่จบการศึกษาสาขาสื่อการสอนว่า คือ ผู้ที่

1. วางแผนการผลิตวัสดุ รวมทั้งการเขียนบทภาพยนตร์ โทรทัศน์ สไลด์
2. ช่วยให้คำแนะนำในการเลือกใช้อุปกรณ์ให้ถูกต้อง เพื่อให้การใช้อุปกรณ์มีประสิทธิภาพที่สุด
3. เป็นผู้ให้คำแนะนำ ให้ความรู้เกี่ยวกับวิทยาการสมัยใหม่
4. ดำเนินการติดตามผลการใช้สื่อ
5. วิจัยเรื่องเกี่ยวกับสื่อการสอน เพื่อนำผลมาใช้ในการปรับปรุงการใช้และการผลิตสื่อการสอน
6. วัดและประเมินผลสื่อต่าง ๆ ที่ผลิตขึ้น

จึงพอสรุปได้ว่า บทบาทของนักเทคโนโลยีการศึกษา เป็นเสมือนนักวิเคราะห์ นักออกแบบ นักพัฒนา และนักประเมินผล ที่เกี่ยวกับสื่อและวิธีการอย่างมีระบบ

นักเทคโนโลยีการศึกษา ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ลงมือปฏิบัติเสมอไปแต่นักเทคโนโลยีการศึกษาจะต้องรู้บทบาทของตนเองว่า เป็นผู้วางแผน วางระบบในการทำงานแต่การที่จะวางแผนหรือวางระบบในด้านใด นักเทคโนโลยีการศึกษาจะต้องมีความรู้ทางด้านนั้น ๆ เป็นพื้นฐานด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเทคโนโลยีการศึกษาก็ปัจจุบันนี้ ไม่ได้ทำงานด้านการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาเท่านั้น บางคนทำงานส่วนตัว บางคนทำงานในหน่วยงานรัฐวิสาหกิจและเอกชน ซึ่งส่วนมากจะอยู่ในฐานะผู้ให้ความรู้และจัดการฝึกอบรม (สันต์ วรศิริ 2524 : 34 - 35)

รอย เฮนเดอสัน (Roy Henderson 1984 : 18-19) กล่าวว่า นักเทคโนโลยีการศึกษานั้น เปรียบเสมือนนักฝึกอบรม ซึ่งจะเป็นบุคคลสำคัญที่จะช่วยเพิ่มพูนความรู้ เสริมสร้างบุคลิกภาพ ทำให้บุคลากรเกิดประสบการณ์และทักษะที่จำเป็นในการทำงาน ให้บรรลุจุดประสงค์ที่วางไว้

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2520 : 120) กล่าวว่า วิทยาการการฝึกอบรมเปรียบเสมือนครู เพราะอยู่ในฐานะเป็นผู้ให้ความรู้ จึงเป็นหน้าที่โดยตรงของวิทยากรที่ต้องหาวิธีถ่ายทอดความรู้ เพื่อให้ถึงผู้รับ คือผู้เข้าอบรมมากที่สุด วิทยากรจึงเป็นผู้มีบทบาทมาก ต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เข้าอบรม เจ้าหน้าที่จัดการฝึกอบรมจึงควรมีความรู้ทางเทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อจะช่วยกำหนดระบบและวางแผนผลิต รวมทั้งการใช้สื่อการฝึกอบรม การพิจารณาคุณภาพของความรู้ เนื้อหาและประสบการณ์ที่จะถ่ายทอดไปให้แก่ผู้เข้าอบรม เพื่อที่จะให้เกิดการเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้ได้มากที่สุด

การฝึกอบรมนับว่าเป็นงานสำคัญที่ผู้บริหารส่วนใหญ่ ต้องให้ความสนใจเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นหนทางที่องค์การสามารถสำเร็จวัตถุประสงค์ได้ดีขึ้น ด้วยกิจกรรมด้านการฝึกอบรม (วิญญู สาร 2517 : 445)

หน่วยงานที่ต้องการนักเทคโนโลยีการศึกษา มีทั้งหน่วยงานของรัฐบาล รัฐวิสาหกิจ และเอกชน ซึ่งทั้ง 3 หน่วยงานมีลักษณะของงานดังนี้ (บุญเลิศ ดาศรี 2524 : 67)

1. การจัดการศึกษา ซึ่งหน่วยงานและสถาบันการศึกษาจะทราบว่าต้องใช้ นักเทคโนโลยีการศึกษาจำนวนเท่าใด และเมื่อใด
2. การจัดการฝึกอบรม เรียกนักเทคโนโลยีการศึกษาในรูปแบบนี้ว่า นักเทคโนโลยีทางการฝึกอบรม โดยการฝึกอบรมจะนำแนวคิดของการใช้สื่อการเรียนการสอน มาใช้ในการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาหน่วยงาน
3. การเผยแพร่ เป็นการประชาสัมพันธ์ให้รู้จักหน่วยงาน และนโยบายของ หน่วยงาน
4. การประชาสัมพันธ์ นักเทคโนโลยีการศึกษาจะต้องมีความสามารถในการ นำสื่อมาใช้ เพื่อการประชาสัมพันธ์บรรลุเป้าหมาย
5. การโฆษณา เหมือนกับการประชาสัมพันธ์

นักเทคโนโลยีทางการฝึกอบรม จะต้องพบคนในวงการฝึกอบรม ต้องเผยแพร่ แลกเปลี่ยนความคิดเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องหาหรือผลิตสื่อในการ ฝึกอบรมให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาที่จะมีการฝึกอบรม ต้องประสานงานกับหน่วยงานฝึกอบรมว่า จะใช้สื่ออย่างไรและจะนำสื่อมาจากที่ใดบ้าง (บุญเลิศ ดาศรี 2524 : 67 - 69)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า แนวคิดและบทบาทของนักเทคโนโลยีการศึกษาได้ เปลี่ยนแปลงไป นักเทคโนโลยีการศึกษาไม่เพียงแต่เป็นผู้ใช้หรือเป็นผู้ผลิตสื่อเท่านั้น นักเทคโนโลยีการศึกษากลายมาเป็นผู้นำทางการศึกษา ในฐานะผู้วางแผน ออกแบบ และ พัฒนาการศึกษาด้วยระบบการสอน แม้แต่ลักษณะของงานที่มีขอบเขตนอกเหนือไปจากการจัด การเรียนการสอนในสถานศึกษา โดยเฉพาะในด้านการฝึกอบรม ซึ่งผู้วิจัยมีความสนใจ และ เห็นว่าการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของนักเทคโนโลยีการศึกษาในการฝึกอบรมนั้น จะเป็นแนวทาง ในการผลิตและ/หรือปรับปรุงนักเทคโนโลยีการศึกษา ให้มีความพร้อมและเหมาะสมกับความ ต้องการของหน่วยงานและลักษณะของงาน และสามารถนำทรัพยากรบุคคลทางการศึกษามาใช้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการศึกษาว่า นักเทคโนโลยีการศึกษาในประเทศไทยในปัจจุบัน มีบทบาทในงานด้านการฝึกอบรมอย่างไร ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ควรที่จะทำการศึกษาจากความคิดเห็น ของผู้บริหารหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบงานด้านการฝึกอบรม หรือที่เรียกกันว่า หัวหน้าหน่วย

ฝึกอบรม ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานนั้นด้วย เพื่อจะได้ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของนักเทคโนโลยีการศึกษาในการฝึกอบรมอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของนักเทคโนโลยีการศึกษาในการฝึกอบรมตามการรับรู้ของหัวหน้าหน่วยฝึกอบรม
2. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของนักเทคโนโลยีการศึกษาในการฝึกอบรมตามการรับรู้ของหัวหน้าหน่วยฝึกอบรมในสถาบันการศึกษา และนอกสถาบันการศึกษา

คำถามในการวิจัย

1. บทบาทของนักเทคโนโลยีการศึกษาในการฝึกอบรม ตามการรับรู้ของหัวหน้าหน่วยฝึกอบรม เป็นอย่างไร
2. บทบาทของนักเทคโนโลยีการศึกษาในการฝึกอบรม ตามการรับรู้ของหัวหน้าหน่วยฝึกอบรมในสถาบันและนอกสถาบันการศึกษา มีความแตกต่างกันหรือไม่

ขอบเขตของการวิจัย

1. การศึกษารoles บทบาทของนักเทคโนโลยีการศึกษาในการฝึกอบรมนั้น ศึกษาเกี่ยวกับหน้าที่ในด้านต่าง ๆ ดังนี้
 - 1.1 ที่ปรึกษาโครงการฝึกอบรม
 - 1.2 ผู้เชี่ยวชาญการเรียนรู้
 - 1.3 ผู้บริหารงานฝึกอบรม
 - 1.4 วิทยากรฝึกอบรม
 - 1.5 ผู้ประเมินผลโครงการฝึกอบรม
 - 1.6 ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อการฝึกอบรม

คำจำกัดความ

1. บทบาท หมายถึง หน้าที่ความรับผิดชอบ กิจกรรมที่เกี่ยวกับการงานโดยตรง และงานพิเศษที่ควรกระทำ หรือได้รับการคาดหวังจากบุคคลอื่น ที่เกี่ยวข้องว่าควรกระทำในการปฏิบัติงาน
2. นักเทคโนโลยีการศึกษา หมายถึง ผู้ที่มีความสามารถวิเคราะห์สื่อ ออกแบบผลิต ใช้ พัฒนา ประยุกต์ตลอดจนประเมินผล และให้คำแนะนำแก่ผู้อื่น เกี่ยวกับสื่อได้อย่างมีระบบ
3. บทบาทของนักเทคโนโลยีการศึกษา หมายถึง หน้าที่ความรับผิดชอบและกิจกรรมที่นักเทคโนโลยีการศึกษาปฏิบัติ
4. การฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการหรือกิจกรรมทุกอย่าง ที่มุ่งจะเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญ ประสบการณ์และความคิดให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนาความสามารถอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่ปฏิบัติหรือรับผิดชอบอยู่ ให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
5. หัวหน้าหน่วยฝึกอบรม หมายถึง บุคคลซึ่งมีตำแหน่งเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดในหน่วยงานซึ่งมีหน้าที่จัดการฝึกอบรม
6. หน่วยงานในสถาบันการศึกษา หมายถึง หน่วยงานที่มีภาระหน้าที่ความรับผิดชอบและการบริหารงานด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน โดยตรง อันได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ และทบวงมหาวิทยาลัย
7. หน่วยงานนอกสถาบันการศึกษา หมายถึง หน่วยงานที่มีภาระหน้าที่ความรับผิดชอบและการบริหารงานด้านต่าง ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการศึกษาโดยตรง อันได้แก่ กระทรวงต่าง ๆ (ยกเว้นกระทรวงศึกษาธิการและทบวงมหาวิทยาลัย) รัฐวิสาหกิจ ธนาคาร บริษัทและโรงแรม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบบทบาทของนักเทคโนโลยีการศึกษาในการฝึกอบรม ทั้งในสถาบันและนอกสถาบันการศึกษา
2. เพื่อที่จะเป็นข้อมูลให้สถาบันการศึกษาที่ผลิตบุคลากรด้านเทคโนโลยีการศึกษาใช้เป็นแนวทางในการผลิตบุคลากรให้สนองความต้องการของหน่วยงานด้านการฝึกอบรม

3. ผลของการวิจัยครั้งนี้จะเป็นข้อมูลให้บุคลากรด้านเทคโนโลยีการศึกษา ทราบถึงบทบาทของตนเองในการฝึกอบรม เพื่อจะได้ปรับปรุงคุณภาพและประสิทธิภาพของตนเองให้เหมาะสมกับความต้องการของหน่วยงาน
4. เพื่อจะได้ทราบถึงแนวโน้มเกี่ยวกับบทบาทของนักเทคโนโลยีการศึกษาในการฝึกอบรมในอนาคต